

Výtah z materiálu Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31.10.1985, sp. zn. Tpjf 24/85, ECLI:CZ:NS:1985:TPJF.24.1985.1

Číslo: 16/1986

Právní věta: Zhodnocení rozhodování soudů.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 31.10.1985

Spisová značka: Tpjf 24/85

Číslo rozhodnutí: 16

Číslo sešitu: 4-5

Typ rozhodnutí: Výtah z materiálu

Hesla: Adhezní řízení, Dokazování, Důkaz znalecký, Jednota skutku, Loupež, Náhrada regresní, Neposkytnutí pomoci, Ohrožování pohlavní nemocí, Souběh, Těžká újma na zdraví, Trest výjimečný, Ublížení na zdraví, Útok na veřejného činitele, Vražda, Vražda novorozeného dítěte matkou, Zavinění, Zdraví, Život, Zjištění skutečného stavu věci, Z násilnění

Předpisy: 140/1961 Sb. § 8 odst. 1

§ 105 odst. 2

§ 109

§ 115 odst. 1

§ 155 odst. 1

§ 155 odst. 4

§ 179 odst. 1

§ 179 odst. 3 písm. a

§ 2 odst. 6

§ 202

§ 207 odst. 1

§ 219

§ 220

§ 221

§ 222

§ 223 odst. 2

§ 224 odst. 2

§ 225

§ 226

§ 228 odst. 1

§ 229

§ 23

§ 230 141/1961 Sb. § 2 odst. 5

§ 24 odst. 1 písm. a

§ 29
§ 31
§ 316
§ 32
§ 39a
§ 40
§ 41
§ 44 odst. 4
§ 49
§ 59 odst. 2
§ 72 odst. 2 písm. b
§ 79 odst. 2
§ 8
§ 89 odst. 6 písm. c
§ 89 odst. 6 písm. h

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 16/1986 sb. rozh.

Výtah ze zhodnocení praxe soudů při rozhodování o trestných činech proti životu a zdraví.

(Trestní kolegium Nejvyššího soudu ČSSR č. j. [Tpjf 24/85](#) z 31. 10. 1985.)

Život a zdraví občanů patří v socialistické společnosti k nejvýznamnějším společenským hodnotám. Jejich ochrana je v souladu se základními právy občanů garantovanými ústavou zajišťována četnými opatřeními především na úsecích sociální a zdravotní péče a bezpečnosti práce. Důležité místo přitom přísluší i trestnímu právu, které v hlavě sedmé zvláštní části trestního zákona poskytuje trestněprávní ochranu jednotlivci před úmyslnými i nedbalostními útoky na život nebo zdraví.

Postihu této trestné činnosti je věnována v rámci soudního dozoru stálá pozornost zaměřená hlavně na to, zda soudy v boji s tímto druhem kriminality správně a důsledně využívají všech trestněprávních prostředků, jež mají k dispozici.

Praxe soudů byla dosud zhodnocena jen u některých vybraných, z hlediska závažnosti či frekvence významnějších trestných činů. Šlo o trestné činy vraždy podle § 219 tr. zák. a úmyslného ublížení na zdraví podle § 221 a 222 tr. zák. a o zhodnocení praxe soudů při postihu trestných činů ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 223 a 224 tr. zák. spáchaných při provozu motorových vozidel.

Proto Nejvyšší soud ČSSR přistoupil v roce 1985 v součinnosti s nejvyššími soudy republik ke zhodnocení soudní praxe při rozhodování o všech trestných činech obsažených v sedmé hlavě zvláštní části trestního zákona. Toto zhodnocení se netýkalo jen trestných činů ublížení na zdraví spáchaných v silniční dopravě s ohledem na specifickou problematiku. Předmětem průzkumu se tak staly na jedné straně vraždy, vraždy novorozeného dítěte matkou a úmyslná ublížení na zdraví, kdy měla být nebo byla způsobena těžká újma na zdraví, tedy trestné činy, které patří k nejzávažnějším nebo těžším, a na druhé straně trestné činy, z nichž mnohé jako nedbalostní ublížení na zdraví, rvačky nebo ohrožování pohlavní nemocí se řadí k typově nejméně společensky nebezpečným nebo se vyskytují jen v malém rozsahu (nedovolené přerušování těhotenství a účast na sebevraždě).

Přezkoumávány byly věci pravomocně skončené u okresních (obvodních) a krajských (městských) soudů jako soudů prvního stupně v letech 1983 a 1984. Účelem průzkumu bylo získat ucelený obraz o trestné činnosti proti životu a zdraví a jejím trestním postihu, tedy získat poznatky jednak o faktorech, které nejvíce ovlivňují páčání zejména trestných činů vraždy a úmyslných trestných činů ublížení na zdraví, jednak o tom, jak je ochrana společenských zájmů v této oblasti zajišťována prostředky trestního práva v činnosti orgánů trestního řízení, především soudů. Zvláštní pozornost byla věnována zhodnocení úrovně řízení a rozhodování o vině a trestu s cílem přispět zobecněním získaných poznatků ke sjednocení a usměrnění praxe soudů na tomto úseku v celé čs. federaci.

Zjišťování skutečného stavu věci

Objasňování skutečného stavu věci je u zkoumané trestné činnosti na poměrně dobré úrovni. Skutkové podklady potřebné pro rozhodování soudu jsou zpravidla shromážděny v postačující míře již v přípravném řízení. K vrácení věci soudem prokurátorovi k došetření dochází jen v málo případech.

U trestných činů vražd soudy činily své závěry o jednání pachatele a způsobeném následku i příčinné souvislosti mezi jednáním a následkem na podkladě zpravidla dostatečně shromážděných důkazů, z nichž nejvýznamnějšími byly znalecké posudky z oboru soudního lékařství a příčině smrti poškozeného a mechanismu vzniku zranění.

Podle poznatků Nejvyššího soudu ČSSR se však v některých věcech vyskytla v přípravném řízení závažná porušení procesních předpisů zejména v tom směru, že orgány přípravného řízení nepostupovaly podle zákona při zajišťování obhajoby obviněného obhájcem, že obviněnému byl obhájce ustanoven někdy i se značným zpožděním a že v době, než byl obhájce ustanoven, popř. zvolen, byly prováděny i takové důkazy, které nebyly neodkladné (srov. č. 1/1979 sb. rozh. tr., I. až III. větu). Soudy z toho nevyvodily potřebné závěry, pokud jde o další postup v řízení (srov. IV. větu cit. stanoviska). Při provádění důkazů se někdy nedodržují procesní předpisy ani v jiných směrech, např. neprotokolují se všechny výsledky obviněného, popř. ke spisu nejsou připojeny protokoly o všech jeho výsleších apod.

Při zjišťování objektivní stránky u trestných činů ublížení na zdraví se většinou nevyskytovala pochybení. Průzkum ukázal, že se zlepšila praxe orgánů trestního řízení při objasňování zákonných znaků „ublížení na zdraví“ a „těžká újma na zdraví“. Lékařské zprávy, které zde jsou nejvýznamnějším důkazním prostředkem, obvykle dostatečně popisovaly poranění i potíže poškozeného a ve srovnání s praxí v minulosti byly již doplňovány dotazem na lékaře, jak dlouho trvala porucha zdraví a zda a kdy byla ukončena pracovní neschopnost poškozeného. V některých věcech byl opatřen ke zjištění charakteru zranění znalecký posudek z příslušného oboru lékařství. Tento postup byl zpravidla důvodný, poněvadž šlo o složitější věci, v nichž lékařská zpráva jako podklad pro posouzení závažnosti újmy na zdraví nepostačovala. V případech, kdy v důsledku jednání pachatele došlo ke smrti poškozeného, byli v souladu s ustanoveními § 105 odst. 2, věta druhá, a § 115 odst. 1 tr. ř. přibíráni dva znalci k prohlídce a pitvě mrtvol. Vznikla-li pochybnost o správnosti nebo úplnosti takového posudku a nebylo-li možné ji odstranit postupem podle § 109, věta první tr. ř., byli správně k jeho přezkoumání přibráni dva znalci nebo byl o ně požádán státní orgán či ústav. Pokud se při objasňování těchto znaků trestných činů ublížení na zdraví vyskytly nedostatky, souvisely především s posouzením, zda poškození zdraví nedosahovalo již charakteru těžké újmy na zdraví ve smyslu § 89 odst. 6 písm. ch) tr. zák.

U některých trestných činů ublížení na zdraví z nedbalosti, které pachatel spáchal v souvislosti s výkonem svého zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce, orgány činné v trestním řízení opomenuly opatřit podklady pro posouzení otázky, zda to nebylo proto, že porušil důležitou povinnost z nich vyplývající (§ 223 odst. 2, § 224 odst. 2 tr. zák.). Tato pochybení se však vyskytovala

spíše ojediněle.

Např. v jedné trestní věci byl obviněný uznán vinným trestným činem ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1 tr. zák. proto, že jako službu konající lékař na chirurgické ambulanci nezajistil náležité vyšetření poškozeného, který tam byl poslán obvodním lékařem pro podezření z náhlé břišní příhody, a pustil jej do domácího ošetření. V důsledku toho došlo k prudkému zhoršení zdravotního stavu poškozeného a k jeho smrti, které se nepodařilo zabránit ani pozdějším chirurgickým zákrokem. Nebylo zkoumáno, zda popsáním jednáním obviněný neporušil důležitou povinnost vyplývající z jeho povolání lékaře.

V případech trestných činů vražd podle § 219 tr. zák. a úmyslných trestných činů ublížení na zdraví podle § 221 a 222 tr. zák. není dosud uspokojivé objasňování a hodnocení skutečností důležitých z hlediska naplnění subjektivní stránky těchto trestných činů. Poměrně často se chybovalo ve skutkových závěrech dotýkajících se rozlišení, zda úmysl pachatele směřoval k usmrcení poškozeného či pouze ke způsobení těžké nebo dokonce lehké újmy na zdraví. V důsledku toho nebyly opatřeny spolehlivé podklady pro správné rozhodnutí, kterého z uvedených trestných činů, resp. pokusu se pachatel žalovaným skutkem dopustil. Šlo většinou o případy, kdy soudy vycházely z výpovědi obviněného, ačkoliv objektivní okolnosti činu, pokud by byly správně hodnoceny, poskytovaly dostatečnou oporu pro závěr, že obviněný chtěl způsobit těžší následek, než doznával.

Okresní soud uznal obviněného vinným trestným činem ublížení na zdraví podle § 222 odst. 1 tr. zák. proto, že dvakrát bodl nožem poškozeného do pravé části bederní krajiny a do hrudníku pod levou paži tak, že zasáhl levou plíci. V dalším útoku mu bylo zabráněno osobami, které přišly náhodně na místo činu. Zranění poškozeného bylo tak vážné, že jen díky rychlé lékařské pomoci bylo zabráněno jeho smrti. Nejvyšší soud ČSR ke stížnosti pro porušení zákona zrušil rozsudek okresního soudu a věc vrátil krajskému prokurátorovi s odůvodněním, že některé skutkové okolnosti nasvědčují tomu, že obviněný měl záměr poškozeného usmrtit a že tedy jde o pokus trestného činu vraždy podle § 8 odst. 1, § 219 tr. zák. Krajský soud pak uznal obviněného vinným pokusem tohoto trestného činu. Svůj závěr o tom, že obviněný chtěl poškozeného usmrtit, správně dovodil z okolností činu. Hodnotil přitom zejména skutečnosti, že obviněný k útoku použil velký kuchyňský nůž, tedy nástroj způsobilý vyvolat smrtelné zranění, útok vedl do části těla, kde jsou uloženy důležité orgány pro život a přitom se po zasazení bodných ran snažil stejným způsobem v útoku pokračovat. Těmito prokázanými okolnostmi napadení poškozeného byla vyvrácena obhajoba obviněného, že jeho záměrem bylo pouze způsobit těžkou újmu na zdraví.

V jiné věci obvodní soud uznal obviněného vinným trestným činem ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1, 3 tr. zák. proto, že srazil poškozeného na zem a vícekrát jej silně kopl obutou nohou do hlavy a tváře, čímž mu způsobil zlomeninu obou lícních kostí. Zranění poškozeného si vyžádalo operační zákrok, komplikované léčení a pracovní neschopnost v trvání 4 měsíců. Obvodní soud nehodnotil dostatečně skutečnost, že kopání obutou nohou do hlavy a obličeje je podle běžných zkušeností a poznatků způsobilé přivodit těžké poranění a že tento útok obviněný vícekrát opakoval. Pokud by správně hodnotil tyto okolnosti, musel by obvodní soud nutně dojít k závěru, že obviněný byl se způsobením těžké újmy na zdraví přinejmenším srozuměn.

U trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou podle § 220 tr. zák. orgány činné v trestním řízení důvodně opatřovaly jako podklad pro zjištění duševního stavu obviněné v době činu nejen znalecký posudek z oboru psychiatrie, ale i posudek z oboru porodnictví. Tyto posudky jsou nezbytné pro posouzení, zda psychický stav pachatelky, v němž své dítě usmrtila, lze považovat za rozrušení způsobené porodem (srov. č. 38/1976 sb. rozh. tr.). Jen v jedné věci došlo v tomto směru k pochybení. Objasňování tohoto znaku trestného činu podle § 220 tr. zák. je třeba věnovat zvýšenou pozornost v těch případech, kdy se obviněná na porod nepřipravovala a její chování naznačovalo, že rozhodnutí zbavit se dítěte učinila již před porodem.

Právní posouzení

Právní kvalifikace skutkově zpravidla řádně zjištěných věcí nečiní soudům větší obtíže. Přispěly k tomu zejména dozorové materiály nejvyšších soudů.

Při rozhodování o trestných činech vraždy podle § 219 tr. zák. měly soudy k dispozici zobecňující materiál Nejvyššího soudu ČSSR, který byl uveřejněn pod č. 41/1976 sb. rozh. tr.

Pojem smrti je vykládán na základě poznatků lékařské vědy jako biologická smrt mozku (cerebrální smrt) – takový stav organismu, u kterého je obnovení všech životních funkcí již vyloučeno.

Správně postupoval krajský soud, pokud posoudil úmyslný útok obviněného proti životu poškozené jen jako pokus trestného činu vraždy podle § 8 odst. 1, § 219 tr. zák. přesto, že v jeho důsledku došlo u ní během převozu do nemocnice ke klinické smrti (zastavila se srdeční činnost). Díky včasné kvalifikované lékařské péči se totiž podařilo životní funkce poškozené obnovit.

V soudní praxi přetrvávají problémy při posuzování věcí, ve kterých jsou pachatelé stíháni proto, že krátce po sobě usmrtili dvě nebo více osob nebo se o to pokusili. Soudy stále ještě v některých takových případech nesprávně rozhodují, že šlo jen o jeden trestný čin vraždy, ač pro to není skutkový podklad. Nejvyšší soud ČSSR vyslovil v citovaném zobecňujícím materiálu právní názor, že za jeden trestný čin vraždy lze považovat usmrcení dvou nebo více osob, jen pokud k němu došlo jedním jednáním, tedy jedním skutkem.

V soudní praxi přicházejí v úvahu pro posouzení jako jeden skutek při usmrcení více osob tyto skutkové situace:

- pachatel usmrtí nebo se snaží usmrtit dvě nebo více osob jedním aktem (např. zapálí dům, pustí plyn v uzavřené místnosti);
- pachatel si jedním jednáním vytváří podmínky k usmrcení dvou nebo více osob (např. opatří si střelnou zbraň, jede na místo, kde napadení chce uskutečnit);
- pachatel usmrtí nebo se pokusí usmrtit jednu osobu, aby si vytvořil podmínky pro usmrcení osoby další, nebo usmrtí či se pokusí usmrtit dvě nebo více osob, aby si vytvořil podmínky pro spáchání jiného závažného trestného činu (např. trestného činu znásilnění podle § 241 tr. zák.);
- pachatel útoky na život dvou nebo více osob zároveň naplňuje nebo začne naplňovat objektivní stránku dalšího závažného trestného činu (např. trestného činu loupeže podle § 234 odst. 1, 3 tr. zák., útoku na veřejného činitele podle § 155 odst. 1, 4 tr. zák.).

Zde je však podmínkou kvalifikace trestným činem vraždy podle § 219 tr. zák., aby trestný čin, jehož objektivní stránka je útoky na život dvou nebo více osob naplňována, nebyl vůči němu ve vztahu speciality. Pak by byl jednočinný souběh trestného činu vraždy s takovým trestným činem vyloučen.

Jako jeden trestný čin vraždy nebo jeho pokus byly důvodně posouzeny například tyto skutky: - obviněná pustila v bytě plyn se záměrem otrávit své dvě děti (pokus trestného činu vraždy);

- obviněný v úmyslu vniknout do domu a usmrtit svoji manželku v bytě jejích rodičů, usmrtil jejího otce, který se mu v tom snažil zabránit (trestný čin vraždy dílem dokonáný, dílem nedokonáný);

- obviněný, když byl předváděn dvěma příslušníky VB při plnění jejich služebních povinností, bodl jednoho z nich do břicha tak, že jej na místě usmrtil, a pak jiným nožem v úmyslu jej usmrtit napadl i druhého (trestný čin vraždy dílem dokonáný, dílem nedokonáný v souběhu s trestným činem útoku

na veřejného činitele podle § 155 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. a), b), odst. 4 tr. zák.).

Správně však měly být nikoliv jako jeden, ale podle počtu napadených osob jako dva nebo více trestných činů vraždy nebo pokusy kvalifikovány tyto případy:

- obviněný se sexuální motivací uškrtil jednu ženu a po dvanácti dnech se stejným motivem ubodal jinou ženu;

- obviněný po předchozí hádce střelil svého bratra do zad v úmyslu jej usmrtit a potom zastřelil jeho manželku, aby mu nebránila v útěku;

- obviněný poté, co byl vyveden pro nepřístojné jednání z taneční zábavy, se vrátil a bodnutím nožem usmrtil z pomsty vedoucího závodního klubu, pak smrtelně zranil zpěvačku souboru, která vystoupila na obranu prvního napadeného, a dále při útěku postupně zaútočil na dalších pět osob v úmyslu je usmrtit.

Trestné činy vraždy jsou často páčány v jednočinném souběhu s jinými trestnými činy. Souběhy se znásilněním a loupeží kvalifikují soudy zpravidla v souladu s publikovanou judikaturou jako trestný čin vraždy podle § 219 tr. zák. a trestný čin znásilnění podle § 241 odst. 1, 3 tr. zák., popř. trestný čin loupeže podle § 234 odst. 1, 3 tr. zák. U souběhu s trestným činem útoku na veřejného činitele podle § 155 tr. zák. však často nevyjadřují skutečnost, že jednáním byla nebo měla být jinému způsobena smrt, a neposuzují skutek i podle odst. 4 tohoto ustanovení, ačkoliv jde o stejnou právní problematiku.

Pokud jde o vztah trestného činu vraždy k jiným trestným činům, byla řešena soudní praxí také otázka, jak posoudit jednání obviněné, která úmyslně zapálila rodinný domek rodičů manžela v hodnotě přesahující výrazně 100 000 Kčs, ve kterém byly její dvě spící děti, o nichž věděla, že nejsou schopny se z hořícího domu samy dostat.

Okresním soudem byl popsáný skutek posouzen jako trestný čin obecného ohrožení podle § 179 odst. 1 tr. zák. Toto rozhodnutí bylo v odvolacím řízení zrušeno a krajský soud po podání nové obžaloby uznal obviněnou vinnou za stejný skutek trestným činem obecného ohrožení podle § 179 odst. 1 tr. zák. a pokusem trestného činu vraždy podle § 8 odst. 1, § 219 tr. zák. S tímto právním posouzením se ztotožnil v rozhodnutí o odvolání i Nejvyšší soud ČSR. Nejvyšší soud ČSSR v rámci řízení o stížnosti pro porušení zákona vyslovil právní názor, že jednání obviněné vykazuje znaky pokusu trestného činu obecného ohrožení podle § 8 odst. 1, § 179 odst. 1, 3 písm. a) tr. zák. K jejich naplnění totiž postačí, za předpokladu, že základní skutková podstata je naplněna vydáním cizího majetku v nebezpečí škody velkého rozsahu, aby úmysl pachatele obecně nebezpečného jednání směřoval k usmrcení i jen jedné osoby. Toto ustanovení je pak speciální ve vztahu k ustanovení o pokusu trestného činu vraždy podle § 8 odst. 1, § 219 tr. zák., takže jednočinný souběh s tímto trestným činem je vyloučen (uveřejněno pod č. 44/1984 sb. rozh. tr.).

Průzkumem nebyl zjištěn u této trestné činnosti žádný případ aplikace ustanovení § 8 odst. 3 tr. zák. o zániku trestnosti pro dobrovolné upuštění od pokusu, ačkoliv právě ve věcech týkajících se trestných činů vražd je poměrně velká část pachatelů (téměř 30) souzena pro pokus. Z odůvodnění rozhodnutí však vyplývá, že se soudy u pokusů, kdy pachatel z vlastní vůle upustil od opakování jednání směřujícího k usmrcení poškozeného, důsledně případem zabývaly i z tohoto hlediska. Aplikace ustanovení § 8 odst. 3 tr. zák. byla však vždy vyloučena proto, že šlo o pokus ukončený, kdy pachatel již učinil vše, co považoval za nutné pro usmrcení poškozeného (srov. č. 16/1979 sb. rozh. tr.).

V trestní věci krajského soudu byl obviněný uznán vinným pokusem trestného činu vraždy podle § 8

odst. 1, § 219 tr. zák. proto, že při výletu v horách shodil svou manželku ze strmé skály 5,80 m vysoké s úmyslem ji usmrtit. Poškozená však dopadla na nohy, které sílu pádu ztlumily, a nedošlo ke smrtelnému zranění. Pádem utrpěla otevřené zlomeniny v kotnících a patních kostech a jen lehčí zranění na hlavě a zádech. Obviněný potom sestoupil k poškozené, a když viděl vážnost poranění, přivolal lékařskou pomoc. Obviněný se domáhal posouzení skutku jen jako trestného činu ublížení na zdraví podle § 222 odst. 1 tr. zák., což odůvodňoval tím, že mu nic nebránilo odejít od poškozené, která by v horách bez pomoci musela zemřít, takže šlo z jeho strany ve vztahu k trestnému činu vraždy o dobrovolné upuštění od pokusu ve smyslu § 8 odst. 3 tr. zák. Soud k tomu však správně uvedl, a že šlo o pokus vraždy ukončený, neboť obviněný učinil vše, co pokládal za nezbytné k dokonání tohoto trestného činu. Skutečnost, že si uvědomil závažnost svého počínání a po pádu poškozené již další násilné jednání proti ní nepodnikal a opatřil pro ni lékařskou pomoc, byla proto hodnocena jen

jako výraznější polehčující okolnost podle § 33 písm. h) tr. zák.

Soudy správně vykládaly znaky trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou podle § 220 tr. zák. Za stav „rozrušení způsobeného porodem“ považovaly výjimečné rozpoložení matky, které má původ ve fyziologických procesech vyvolaných porodem. Ve všech posuzovaných věcech došlo k usmrcení dítěte až po porodu. Při zodpovězení otázky, zda to bylo hned po porodu ve smyslu tohoto znaku § 220 tr. zák., soudy vycházely z trvání stavu rozrušení způsobeného porodem. Řídily se také právním názorem, že použití privilegovaného ustanovení § 220 tr. zák. není vyloučeno tím, že matka pojala úmysl dítě usmrtit již před porodem (srov. č. 89/1953, 7/1955, 38/1976 sb. rozh. tr.).

Téměř výjimečná jsou pochybení týkající se právní kvalifikace všech trestných činů ublížení na zdraví. Zlepšilo se posuzování znaku „ublížení na zdraví“ a „těžká újma na zdraví“. Soudy vycházejí ze stále aktuálního zobecnění býv. Nejvyššího soudu, které bylo uveřejněno pod č. II/1965 sb. rozh. tr.

Za „ublížení na zdraví“ se pokládá porucha zdraví poškozeného, která mu ztěžuje obvyklý způsob života nebo výkon obvyklé činnosti po dobu okolo 7 dnů. Potřebná míra narušení života poškozeného a vážnost jeho obtíží byla hodnocena také ve vztahu k době, po kterou trvaly.

Soudy se mechanicky neomezovaly jen na kritérium délky pracovní neschopnosti nebo jen doby trvání poruchy zdraví. Při posuzování tohoto pojmu vycházejí ze zhodnocení všech okolností, zejména povahy poruchy, jakými příznaky se projevovala, který orgán nebo která funkce byly narušeny, jaká byla bolestivost poranění a její intenzita, jaké lékařské ošetření si poranění vyžádalo a do jaké míry porucha zdraví narušila obvyklý způsob života poškozeného včetně toho, zda a na jakou dobu jej vyřadila z pracovního procesu (srov. č. II/1965 sb. rozh. tr.). Za předpokladu, že ze všech ostatních hledisek jde o výraznou poruchu zdraví, lze za újmu na zdraví považovat i takovou poruchu, která netrvala obvykle požadovanou minimální dobu 7 dnů.

Ze těžkou újmu na zdraví ve smyslu § 89 odst. 6 písm. ch) tr. zák. soudy považují vážnou poruchu zdraví poškozeného nejméně po dobu 6 týdnů. Vážná porucha zdraví nebo vážné onemocnění především znamená (na rozdíl od „ublížení na zdraví“) velmi citelnou újmu v obvyklém způsobu života poškozeného. Doba, po kterou trval tento vážný stav, byla obvykle podstatně kratší, než trvalo celkové léčení a pracovní neschopnost, a často i kratší než 6 týdnů. V naposled uvedených případech byl závěr, že šlo o těžkou újmu na zdraví, odůvodněn závažnější povahou poruchy zdraví a příznaků, které ji provázely, nebo také značnou délkou léčení a pracovní neschopnosti výrazně přesahující 6 týdnů.

S touto praxí soudů lze souhlasit. V citovaném zobecňovacím materiálu bylo uvedeno, že dobu v trvání asi 6 týdnů lze považovat za hranici mezi těžkou újmou na zdraví ve smyslu § 89 odst. 6 písm.

ch) tr. zák. a „ublížením na zdraví“ za předpokladu, že přibližně po tuto dobu trvá vážná porucha zdraví. Díky pokročilému stupni lékařské vědy trvá sice stav, který lze označit za vážnou poruchu zdraví, mnohdy kratší dobu než 6 týdnů i u těch nejzávažnějších zranění ohrožujících život poškozeného nebo u takových zranění, jejichž úplné vyléčení je mimořádně zdlouhavé; bylo by však v rozporu se smyslem ustanovení § 89 odst. 6 písm. ch) tr. zák. tak závažné zásahy do života poškozeného považovat jen za prosté „ublížení na zdraví“.

Případy jiných forem těžké újmy na zdraví (§ 89 odst. 6 písm. a/ – h/ tr. zák.) nebyly časté. Důležitou pomůckou při výkladu znaků těchto forem těžké újmy na zdraví je příloha citovaného zobecňujícího materiálu, která obsahuje soudně lékařská kritéria pro jejich posuzování. Podle poznatků vyplývajících z průzkumu tato kritéria i v současné době vyhovují potřebám praxe. Soudy nechybovaly tak, že by shledaly některou z těchto forem tam, kde pro to nebyly splněny podmínky. V některých věcech se však spokojily jen se závěrem, že zranění poškozeného je těžkou újmou na zdraví z důvodů uvedených v ustanovení § 89 odst. 6 písm. ch) tr. zák., ačkoli z jeho povahy bylo zřejmé, že je tomu tak i z dalších zákonných důvodů. Takový postup negativně ovlivňuje zjišťování stupně nebezpečnosti činu pro společnost.

Např. ve věci okresního soudu obviněný po dobu více než devíti měsíců týral svého tříletého syna a jeho útoky vyvrcholily tím, že ho poléval horkou vodou ze sprchy do obličeje, krku a hrudníku a nad močovým měchýřem. Způsobil mu tak na uvedených částech těla popáleniny II. stupně a podlitiny. Pro tato zranění byl syn obviněného hospitalizován po dobu 23 dnů a po propuštění byl dlouhou dobu těžce neurotizován. Soud svůj závěr, že poškozený utrpěl těžkou újmou na zdraví, nezabýval se však otázkou, zda současně nebyl tento znak naplněn pro mučivé útrapy (§ 89 odst. 6 písm. h/ tr. zák.).

Obvykle bylo hodnoceno správně i splnění ostatních zákonných znaků trestných činů ublížení na zdraví. Významnější pochybení byla zjištěna jen v několika věcech trestných činů podle § 221 tr. zák., kde byli obvinění uznáni vinnými tímto úmyslným trestným činem, ačkoliv skutkové okolnosti nasvědčovaly spíše tomu, že šlo jen o trestný čin ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 223 tr. zák.

Soudy totiž někdy opomíjejí, že k naplnění subjektivní stránky trestného činu ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 tr. zák. nestačí, že pachatel úmyslně vykonal něco, co vyvolalo újmu na zdraví, nýbrž musí být prokázáno, že jeho úmysl směřoval i ke způsobení takového následku (srov. č. 19/1963, 22/1968 sb. rozh. tr.). Vady tohoto druhu se vyskytovaly v případech, kdy obviněný do poškozeného strčil nebo jej udeřil rukou a ten si pádem na zem nebo na nějaký předmět způsobil újmu na zdraví.

Např. okresní soud uznal obviněného vinným trestným činem ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 tr. zák. proto, že v obývací buňce po předcházejícím nedorozumění strčil rukou do spolupracovníka, který pak po ztrátě rovnováhy upadl na postel a utrpěl pohmožděniny hrudníku, v jejichž důsledku byl práce neschopen 10 dní. Okresní soud se subjektivním vztahem obviněného ke vzniklému následku v odůvodnění rozhodnutí vůbec nezabýval.

Trestnými činy ublížení na zdraví na zdraví podle § 221 odst. 1, 3, § 221 odst. 1, 4 a § 222 odst. 1, 2 tr. zák. byli obvinění uznáni vinnými v souladu se zákonem, jen když bylo prokázáno, že těžší následek (těžkou újmou na zdraví nebo smrt) zavinili alespoň z nevědomé nedbalosti. Při posuzování nedbalostního zavinění ve vztahu k těžšímu následku u spolupachatelů se tento subjektivní vztah zkoumá u každého pachatele samostatně. Správně se vychází z názoru, že samotná okolnost, že úmyslný útok na zdraví byl spáchán ve spolupachatelství, neodůvodňuje ještě závěr, že všichni spolupachatelé odpovídají i za těžší následek (srov. č. 20/1970 sb. rozh. tr.). Nedostatkem však je, že u těchto trestných činů nebývají náležitě odůvodněny závěry o odpovědnosti pachatelů za způsobený těžší následek.

V zásadě správně bylo u trestných činů ublížení na zdraví z nedbalosti posuzováno i splnění okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, tj. zda pachatel čin spáchal proto, že porušil důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona (§ 223 odst. 2, § 224 odst. 2 tr. zák.). Za důležitou ve smyslu těchto ustanovení byla pokládána taková povinnost, jejíž porušení za dané konkrétní situace zpravidla podstatně zvyšuje nebezpečí pro lidský život nebo zdraví. Např. byla takto hodnocena skutečnost, že pachatel – myslivec při honu vystřelil v rozporu s předpisy o střelbě vydanými Českým mysliveckým svazem do míst, kam neviděl, a zranil tak honce.

Soudcům nečiní potíže ani kvalifikace případů, kdy je jedním skutkem vedle skutkové podstaty trestného činu ublížení na zdraví naplněna i skutková podstata jiného trestného činu. tam, kde není vyloučen jednočinný souběh, je takový skutek většinou důsledně posuzován podle všech ustanovení trestního zákona, jejichž znaky jím byly naplněny. Trestné činy ublížení na zdraví podle § 221 a 222 tr. zák. se nejčastěji páchají spolu s trestným činem výtržnictví podle § 202 tr. zák.

Při posuzování úmyslných trestných činů ublížení na zdraví s těžším následkem jako okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby (§ 221 odst. 1, 3, § 221 odst. 1, 4 § 222 odst. 1, 2 tr. zák.) soudy oprávněně vycházejí z názoru, že pachatele nelze vedle tohoto trestného činu uznat vinným ještě trestným činem neposkytnutí pomoci podle § 207 odst. 1 tr. zák. za to, že po úmyslném způsobení újmy na zdraví, která pak vedla těžšímu následku, k němuž se vztahuje jeho nedbalost, neposkytl poškozenému potřebnou pomoc, aby tento těžší následek odvrátil. Souběh uvedených trestných činů je za takových okolností totiž vyloučen (srov. č. 21/1983 sb. rozh. tr.).

Pokud byla u trestných činů ublížení na zdraví nesprávná právní kvalifikace, měla většinou původ ve vadném nebo neúplném skutkovém zjištění.

Za trestný čin rvačky podle § 225 tr. zák. se správně pokládá vzájemné napadání nejméně tří osob, kdy všichni jsou zároveň útočníky a zlé nakládání je tak intenzívní, že ohrožuje jejich život nebo zdraví. Úmysl pachatelů musí pokrývat nejen účast na rvačce, ale i ohrožení jiného na životě nebo zdraví. Nemohou se proto za rvačku pokládat případy, kdy jedna osoba je napadena více útočníky a brání se jen jejich útoku. Účastníkem rvačky také není pro nedostatek subjektivní stránky ten, kdo zasáhne do rvačky ve snaze ji přerušit, aby nedošlo k zranění útočníků.

V rozporu s těmi zásadami postupoval okresní soud, když uznal vinným trestným činem rvačky podle § 225 odst. 1 tr. zák. čtyři obviněné proto, že se vzájemně fyzicky napadali a dvěma z nich byla způsobena újma na zdraví, která si u obou vyžádala pracovní neschopnost 14 dnů. Podle výsledků dokazování jedna dvojice obviněných v podnapilém stavu napadla druhou, přičemž napadení se pouze bránili. Útok byl tedy jen jednostranný, napadení jednali v nutné obraně podle § 13 tr. zák. U žádného z účastníků nešlo proto o trestný čin rvačky. Útočníci měli být posouzeni podle skutkových zjištění za trestný čin ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1, popř. i pro trestný čin výtržnictví podle § 202 tr. zák.

K pochybení došlo také ve věci jiného okresního soudu, v níž byli obviněni M. K., K. D. a I. D. uznáni vinnými trestným činem rvačky podle § 225 odst. 1 tr. zák. proto, že se mezi sebou fyzicky napadali a způsobili si tak zranění, která si vyžádala pracovní neschopnost u M. K. 14 dnů a u I. D. 5 dnů. Z provedeného dokazování však vyplývalo, že se začali obviněni manželé K. D. a I. D. napadat mezi sebou a že M. K. vystoupil v průběhu jejich vzájemného napadání na obranu obviněné K. D., a to proto, aby zabránil jejímu poranění. Ani v tomto případě nešlo o vzájemné napadání více osob, navíc obviněný M. K. neměl úmysl předpokládaný skutkovou podstatou trestného činu rvačky podle § 225 tr. zák. Žádný z obviněných se proto nedopustil tohoto trestného činu. Celý případ měl být posouzen jen jako trestný čin ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 tr. zák. spáchaný obviněným I. D. tím, že zranil obviněného M. K.

Při rozhodování o trestném činu ohrožování pohlavní nemoci podle § 226 tr. zák. je znak „vydá jiného v nebezpečí pohlavní nákazy“ nutno vykládat tak, že pro jeho naplnění sice postačí, aby byla jiná osoba jednáním pachatele pouze ohrožena pohlavní nákazou, ale musí jít o ohrožení, které hrozí bezprostředně. Tento objektivní znak trestného činu podle § 226 tr. zák. byl téměř ve všech posuzovaných věcech naplněn, neboť pachatelé ohrozili jiné osoby pohlavní nemocí tím, že s ním vykonali pohlavní styk.

Trestný čin ohrožování pohlavní nemocí je určen k ochraně občanů pouze před ohrožením nákazou pohlavní choroby. Tam, kde je skutečně jednáním pachatele u ohrožené osoby vyvolána porucha tj. onemocnění pohlavní chorobou, půjde již o některý z trestných činů ublížení na zdraví (§ 221, § 222, § 223, § 224 tr. zák.), vůči nimž je trestný čin podle § 226 ve vztahu subsidiarity. V jedné věci, kde obviněná vykonala s poškozeným pohlavní styk a ten skutečně onemocněl pohlavní chorobou, soud nesprávně její jednání kvalifikoval nejen jako trestný čin ublížení na zdraví podle § 223 odst. 1 tr. zák., ale také jako trestný čin podle § 226 tr. zák.

Soudy často nesprávně postupují při určení, jakou formou zavinění byl spáchán trestný čin ohrožování pohlavní nemocí podle § 226 tr. zák. tento trestný čin obsahuje vlastně dvě samostatné skutkové podstaty lišící se právě formou zavinění. Soudy se však otázkou, o jakou formu zavinění skutečně v konkrétním případě šlo, zpravidla vůbec nezabývají a bez jakéhokoli odůvodnění uvedou, že pachatel se činu dopustil z nedbalosti. Zcela přehlíží, že jde o trestný čin ohrožování, u kterého pro závěr, že byl spáchán úmyslně, postačí prokázat, že úmysl pachatele zahrnoval vznik nebezpečí pohlavní nákazy poškozeného. Vykonali-li tedy pachatel soulož, ačkoli věděl, že trpí pohlavní chorobou, kterou může na partnera (poškozeného) přenést pohlavním stykem, a tak tomu bylo téměř ve všech přezkoumávaných případech, nutně jednal ve vztahu k následku trestného činu podle § 226 tr. zák. v přímém úmyslu a nikoli z nedbalosti. Nedbalostní forma tohoto trestného činu tohoto trestného činu přichází v úvahu prakticky jen tehdy, když pachatel v době jednání, jímž vydává jiného v nebezpečí pohlavní nákazy, nemá lékařským vyšetřením ověřeno, že choroba, již trpí, je choroba pohlavní a spoléhá bez přiměřených důvodů, že tomu tak není.

Správný závěr o tom, kterou ze skutkových podstat trestného činu podle § 226 tr. zák. lišícího se formou zavinění obviněný svým jednáním naplnil, nelze podceňovat, neboť má význam nejen pro posouzení stupně nebezpečnosti činu pro společnost, ale je zároveň určující pro posouzení zvlášť nebezpečné recidivy, se zřetelem na zařazení odsouzeného do určité nápravně výchovné skupiny při uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody. aj.

Z trestných činů nedovoleného přerušení těhotenství byly ve sledovaném období páčány, a to jen ojediněle, pouze trestné činy podle § 228 odst. 1 tr. zák. Znaky tohoto trestného činu byly vykládány správně. Ve všech případech šlo o umělé přerušení těhotenství provedené zákonem nedovoleným způsobem jinou osobou než těhotnou ženou. V souladu s ustanovením § 229 tr. zák. nebyly těhotné ženy, které v těchto věcech o umělé přerušení těhotenství pachatele pořádaly nebo mu takový zákrok dovolily, stíhány podle ustanovení o návodci nebo pomocníkovi.

Také v právním posouzení několika trestních věcí, kdy byli pachatelé uznáni vinnými trestnými činy účasti na sebevraždě podle § 230 tr. zák., nebyly shledány nedostatky. Soudy důvodně za pomoc k sebevraždě považovaly opatření jedovaté látky, kterou pak poškození použili k sebevraždě.

Ve věcech týkajících se trestných činů vražd podle § 219, úmyslných trestných činů ublížení na zdraví podle § 221 a 222 tr. zák. a trestných činů rvačky podle § 225 tr. zák. se soudy častěji než v jiných trestních věcech musely zabývat případem i z toho hlediska, zda trestnost činu není vyloučena pro nutnou obranu podle § 13 tr. zák.. U těchto trestných činů je totiž tvrzení, že jednali jen v obraně proti útoku poškozeného, poměrně obvyklou obhajobou obviněných.

Problematika posuzování podmínek ustanovení § 13 tr. zák. se v konkrétních případech soustřeďovala zejména na hodnocení otázky, zda obrana nevybočila z mezí nutné obrany, tedy zda nešlo o obranu, která zřejmě nebyla přiměřená povaze a nebezpečnosti útoku, nebo o obranu, která nebyla s útokem současná. Soudy přitom postupovaly zpravidla správně. Pokud se vyskytla pochybení, spočívala v příliš úzkém výkladu těchto podmínek.

Např. okresní soud uznal obviněného vinným pokusem trestního činu ublížení na zdraví podle § 8 odst. 1, § 221 odst. 1 tr. zák. proto, že po předcházející hádce s poškozeným a oboustranném napadení jej udeřil do tváře tak, že mu způsobil tržnou ránu sliznice horního rtu. Z výsledků provedeného dokazování však bylo zřejmé, že obviněný přistihl poškozeného, jak mu ze zahrady bere ořechy, a požádal jej, aby tohoto počínání zanechal. Poškozený na to reagoval tak, že holí zaútočil na obviněného, povalil jej na zem a bil. Teprve tehdy udeřil obviněný poškozeného do obličeje. Obrana obviněného byla přiměřená útoku poškozeného. Na tom nic nemění skutečnost, že sám obviněný neutrpěl žádné poranění.

Jiný okresní soud uznal obviněnou vinnou pokusem trestního činu ublížení na zdraví podle § 8 odst. 1, § 222 odst. 1 tr. zák. proto, že po hádce udeřila poškozeného kovovou částí lopaty do hlavy a způsobila mu tak zranění, které si vyžádalo léčení a pracovní neschopnost po dobu 10 dní. Bylo však prokázáno, že poškozený předtím na obviněnou zaútočil vidlemi. Před jeho úderem obviněná uskočila a teprve pak jej sama udeřila. Tato obrana obviněné nebyla vybočením z mezí nutné obrany přesto, že úderu vidlemi již zabránila jinak. Obrana je současná s útokem, i když napadení ze strany útočníka bylo odvráceno, ale stále

hrozí bezprostřední nebezpečí, že útočník bude v útoku pokračovat.

Ukládání trestů a ochranných opatření

Mezi jednotlivými trestnými činy proti životu a zdraví jsou z hlediska jejich typové společenské nebezpečnosti značné rozdíly. zatímco trestné činy vraždy patří k nejzávažnějším trestným činům vůbec, trestné činy ublížení na zdraví z nedbalosti, rvačky a ohrožování pohlavní chorobou náleží k trestním činům nejméně nebezpečným. Tyto rozdíly mezi nimi jsou vyjádřeny příslušnou zákonnou trestní sazbou, která pak zásadně ovlivňuje i ukládání trestů co do druhu a výměry.

Nejvýraznější tresty jsou ukládány za trestné činy vraždy podle § 219 tr. zák. nebo jejich pokusy, u kterých soudy používají i výjimečný trest odnětí svobody nad patnáct až do dvaceti pěti let ve smyslu § 29 odst. 3 tr. zák., popřípadě trest smrti.

V hodnoceném období let 1983 a 1984 byl trest odnětí svobody v základní trestní sazbě § 219 tr. zák. od deseti do patnácti let uložen celkem 168 osobám (tj. 72,9 % z všech odsouzených za tyto trestné činy), ve výjimečné trestní sazbě nad patnáct do dvaceti pěti let 30 osobám (tj. 12,6 % odsouzených) a trest smrti 6 osobám (tj. 2,5 % odsouzených). Zbývajícím odsouzeným byly uloženy nižší nepodmíněné tresty odnětí svobody; šlo o mladistvé (18 osob) a o pachatele, u kterých bylo použito ustanovení o snížení trestu odnětí svobody podle § 40 tr. zák. nebo § 32 odst. 2 tr. zák. (15 osob).

Ve srovnání s předcházejícími lety se ukazuje, že se častěji ukládá výjimečný trest odnětí svobody ve smyslu § 29 odst. 3 tr. zák., když praxe soudců v SSR se postupně vyrovnala s praxí soudů v ČSR.

Pachatelům odsouzeným v rámci základní trestní sazby byl v 16 0042:060 Případů uložen trest odnětí svobody přímo na spodní hranici deseti let, ve 34 v rozmezí od deseti do dvanácti let a v 50 v rozmezí od dvanácti do patnácti let.

Uložené tresty byly pravidla správné. Jednotlivé věci soudy diferencovaly tak, že za závažné trestné

činy vraždy spáchané recidivisty nebo spáchané s další trestnou činností ukládaly tresty odnětí svobody při horní hranici trestní sazby. Tresty na samé dolní hranici sazby nebo v její dolní polovině byly ukládány za činy méně závažné, často tam, kde nedošlo k jejich dokonání. Vyskytla se však i pochybení spočívající v podcenění stupně společenské nebezpečnosti některých trestných činů vraždy.

Např. v trestní věci krajského soudu byl obviněný odsouzen pro pokus trestného činu vraždy podle § 8 odst. 1, § 219 tr. zák. a trestný čin útoku na veřejného činitele podle § 155 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. a) tr. zák. a další rozsáhlou majetkovou trestnou činností, zejména pak podle § 132 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. b), odst. 4 tr. zák., když vloupáním do 33 prodejen Jednota na různých místech ČSR spolu s dalším společníkem odcizil tržbu a zboží v celkové výši 340 643,- Kčs a poškozením zařízení způsobili další škodu ve výši 17 700,- Kčs. Pokusu vraždy a útoku na veřejného činitele se obviněný dopustil tím, že při posledním vloupání do prodejny se dvakrát pokusil vystřelit z pistole ráže 9 mm na příslušníka VB, jímž byli vyrušeni a pronásledováni, z toho jednou ze vzdálenosti dvou metrů. K výstřelům nedošlo pro selhání pistole. Uložený trest odnětí svobody na 13 a půl roku nevystihuje dostatečně vysokou závažnost trestné činnosti obviněného.

Relativně mírně byly postihovány některé vraždy spojené s loupeží. K této vysoce nemorální motivaci, svědčící i o vyšším narušení pachatele, nebylo při rozhodování o trestu vždy dostatečně přihlédnuto. Ve srovnání s jinými výrazně přitěžujícími okolnostmi, jako je např. zvláště surové provedení činu je zištná pohnutka poněkud podceňována. Výjimečně nebyl dostatečně zhodnocen ani mimořádně vysoký stupeň nebezpečnosti činu pro společnost a byl uložen trest odnětí svobody jen v základní trestní sazbě § 219 tr. zák., ačkoliv měl být uložen v trestní sazbě § 29 odst. 3 tr. zák.

Např. ve věci jiného krajského soudu byl obviněný uznán vinným trestným činem vraždy podle § 219 tr. zák., který spáchal jako zvlášť nebezpečný recidivista podle § 41 písm. a) tr. zák. a trestným činem krádeže podle § 247 odst. 1 tr. zák., a odsouzen k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání patnácti roků. Trestných činů se dopustil tím, že vylákal poškozenou na odlehlé místo v úmyslu zmocnit se jejích peněz a zvláštním úderem rukou do krku jí přivodil bezvědomí. Pak jí odcizil kabelku a zlaté náušnice a hodil ji do studny. Nejvyšší soud ČSR k odvolání krajského prokurátora rozsudek zrušil a věc vrátil krajskému soudu k novému projednání a rozhodnutí. V novém řízení pak krajský soud v souladu s pokyny odvolacího soudu skutek obviněného kvalifikoval jako trestný čin vraždy podle § 219 tr. zák. a trestný čin loupeže podle § 234 odst. 1, 3 tr. zák. spáchané zvlášť nebezpečným recidivistou podle § 41 písm. a) tr. zák. a uložil mu podle § 29 odst. 1 písm. b), odst. 3 tr. zák. trest odnětí svobody v trvání dvaceti roků. Správně dovodil, že se obviněný skutku dopustil ze zvlášť zavrženíhodné pohnutky, za okolností mimořádně zvyšujících stupeň nebezpečnosti činu pro společnost a že jeho nápravy nelze dosáhnout trestem odnětí svobody do patnácti let.

Při ukládání výjimečných trestů podle § 29 odst. 1 tr. zák. se soudy řídily výkladem znaků tohoto ustanovení uvedeným v zobecňujících materiálech Nejvyššího soudu ČSSR, a to [Tpjf 30/76](#) (uveřejněno pod č. 41/1976 sb. rozh. tr.) a [Tpjf 32/79](#), který byl zaměřen jen na ukládání výjimečných trestů.

Jednotlivá kritéria mimořádně vysokého stupně nebezpečnosti činu pro společnost ve smyslu návěty § 29 odst. 1 tr. zák. byla shledávána skutečně jen v takových okolnostech, které zpravidla nebývají spojeny se spácháním trestného činu vraždy, nebo v okolnostech, které jsou dány v podstatně vyšší intenzitě, než se obvykle vyskytuje.

Soudy přitom správně postupovaly i v těch případech, kdy nedošlo k dokonání trestného činu vraždy. Vycházely důvodně z názoru, že k okolnostem, které mají charakter některého z těchto kritérií, lze ve smyslu § 29 odst. 1 tr. zák. přihlížet, jen pokud skutečně nastaly, nestačí, že jejich naplnění jen hrozilo. To znamená, že zatímco zvlášť zavrženíhodná pohnutka může být splněna u činu, který

skončil ve stadiu přípravy nebo jakéhokoli pokusu, o zvlášť zavrženíhodný způsob provedení činu půjde jen u pokusu, u něhož pachatel alespoň začal takovým způsobem vůči poškozenému jednat. Naplnění kritéria zvlášť těžkého a těžko napravitelného následku předpokládá podle uvedeného právního názoru vznik poruchy, kterou lze podle judikatury takto posuzovat, a připadá proto prakticky v úvahu jen u dokonání trestného činu vraždy, jímž došlo k usmrcení více osob nebo u více dokonání trestných činů vraždy. Výjimkou v tomto směru je případ uvedený v zobecnění Tpjf 32/79, kdy se pachatel vedle jedné osoby pokusil usmrtit osobu další a způsobil jí těžkou újmu na zdraví, která zanechala vážné a trvalé následky.

V souladu s uvedenými zásadami byla posouzena např. trestní věc krajského soudu, v níž byl obviněný uznán mimo jiné vinným pokusem trestného činu vraždy podle § 8 odst. 1, § 219 tr. zák. a odsouzen podle § 29 odst. 1 písm. a), odst. 3 tr. zák. k výjimečnému trestu odnětí svobody na 20 let proto, že po vyhlášení rozsudku krajským soudem v jiné jeho trestní věci polil tři soudce a prokurátorku směsí benzínu a nafty a snažil se hořlavinu zapálit. Krajský soud dovolil, že z kritérií návěty § 29 odst. 1 tr. zák. byly splněny zvlášť zavrženíhodná pohnutka a zvlášť zavrženíhodný způsob provedení.

Ve všech přezkoumávaných věcech, v nichž byl shledán zvlášť těžký a těžko napravitelný následek, spočíval v usmrcení nejméně dvou osob. Soudy přitom správně nerozlišují mezi případy, kdy k usmrcení nejméně dvou osob došlo jedním nebo více trestnými činy vraždy. Nejvyšší soud ČSSR v jedné trestní věci v rámci řízení podle § 316 tr. ř. vyslovil právní názor, že za zvlášť těžký a těžko napravitelný následek ve smyslu § 29 odst. 1 tr. zák. je možno považovat usmrcení ženy ve vysokém stupni těhotenství, neboť je tím zmařen i život jejího nenarozeného dítěte. Takový následek je svou závažností obdobný usmrcení dvou osob.

V soudní praxi vyvstala otázka, zda je ve věcech, ve kterých je obviněný odsuzován pro dva dokonané trestné činy vraždy, z nichž jeden spáchal jako mladiství, splněna podmínka § 29 odst. 1 tr. zák., spočívající ve způsobu zvlášť těžkého a těžko napravitelného následku. Podle názoru Nejvyššího soudu ČSSR je tato podmínka ustanovení o výjimečném trestu splněna i v uvedeném případě. Při posuzování významu způsobeného následku z hlediska naplnění materiální podmínky tohoto ustanovení je však nutno skutečnosti, že se obviněný jednoho z trestných činů dopustil jako mladistvý, věnovat náležitou pozornost. Pro úplnost je třeba dodat, že při posuzování, zda jsou splněny podmínky § 29 odst. 1 tr. zák., spočívající ve spáchání činu zvlášť zavrženíhodným způsobem a ze zvlášť zavrženíhodné pohnutky, nelze ke speciální zákonné úpravě trestání mladistvých přihlížet k okolnostem činu, který obviněný spáchal jako mladistvý.

Výjimečné tresty smrti byly ukládány zpravidla důvodně jen těm pachatelům nejzávažnějších trestných činů vraždy, u kterých účelu trestu nebylo možno dosáhnout ani výjimečným trestem odnětí svobody. Většinou šlo o pachatele, kteří zvlášť surovým způsobem usmrtili dvě nebo více osob a nebyla u nich žádná naděje na nápravu. Ve dvou těchto věcech uložení trestu smrti vyžadovala účinná ochrana společnosti, neboť vražedný útok byl veden proti příslušníkům VB, kteří při plnění svých povinností zakročovali proti pachateli.

V hodnoceném období let 1983 a 1984 Nejvyšší soud ČSSR v rámci řízení podle § 316 tr. ř. zrušil výrok o trestu smrti pouze ve dvou z předložených osmi věcí. V jedné z nich sám rozhodl a uložil podle § 29 odst. 3 tr. zák. výjimečný trest odnětí svobody v trvání dvaceti pěti let, ve druhé ji vrátil krajskému soudu k novému projednání a rozhodnutí. V novém řízení byl pak obviněnému také uložen trest odnětí svobody v trvání dvaceti pěti let. V obou případech byl závěr o možnosti dosažení účelu trestu jen výjimečným trestem odnětí svobody odůvodněn vlastnostmi pachatele.

Pokud byl pachatelům trestných činů vraždy uložen trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby s využitím ustanovení o mimořádném snížení trestu odnětí svobody podle § 40 odst. 1 tr. zák.

(11 věcí), stalo se tak proto, že trestné činy vraždy jsou někdy páčány za okolností výrazně snižujících jejich nebezpečnost. Důsledná individualizace trestů pak vzhledem k úzkému rozpětí základní trestní sazby § 219 tr. zák. vyžaduje využití institut mimořádného snížení trestu odnětí svobody. Takto byly posuzovány případy, kdy např. pachatelé jednali ve stavu zmenšené přičetnosti nebo v tíživých osobních, popř. rodinných poměrech nebo byli k činu vyprovokováni zlým nakládáním poškozeného a kdy často zůstalo při pokusu.

Typickým příkladem použití ustanovení § 40 odst. 1 tr. zák. je věc krajského soudu, ve které byl obviněný uložen za pokus trestného činu vraždy podle § 8 odst. 1, § 219 tr. zák. trest odnětí svobody na 5 let. Činu se dopustila tím, že se pokusila otrávit sebe i svého syna svítiplynem. Podle posudku znalců psychiatrů byly její ovládací schopnosti podstatně sníženy v důsledku tíživé životní situace, kterou subjektivně hodnotila jako bezvýchodnou. Její matka ji totiž proto, že měla dítě, ač nebyla vdaná, vykazovala delší dobu z bytu a navíc muž, se kterým byla znovu těhotná a byla dohodnuta s ním uzavřít sňatek, se zabil při autonehodě.

Použití ustanovení § 40 odst. 1 tr. zák. jen s ohledem na mimořádné poměry pachatele bylo výjimečné.

Pochybení spočívající v neodůvodněném použití ustanovení § 40 odst. tr. zák. se vyskytla jen ojediněle a byla vždy napravena v řízení o opravném prostředku. Šlo o přecenění významu obecných polehčujících okolností.

Při ukládání trestů za trestné činy vraždy podle § 219 tr. zák. mladistvým jsou respektována zvláštní ustanovení trestního zákona o trestání této skupiny pachatelů. V hodnocení období byly osmi z osmnácti mladistvých pachatelů těchto trestných činů uloženy tresty odnětí svobody podle ustanovení § 79 odst. 2 tr. zák., pro jehož aplikaci platí v podstatě stejné podmínky, jako jsou podmínky uvedené v návěť § 29 tr. zák. o výjimečném trestu. Ve srovnání s ukládáním výjimečného trestu u dospělých pachatelů jde o poměrně vysoký podíl. Ve všech případech však byl tento postup důvodný, neboť trestná činnost se vždy vyznačovala mimořádnou závažností.

Např. v trestní věci krajského soudu byl mladistvému za trestné činy vraždy podle § 219 tr. zák. a loupeže podle § 234 odst. 1, 3 tr. zák. uložen a použitím ustanovení § 79 odst. 2 tr. zák. trest odnětí svobody v trvání devíti roků. Činu se dopustil tím, že spolu s dalším dospělým pachatelem ubodali noži dva starší manželé v jejich rodinném domku a pak odcizili částku 2500,- Kčs, rádio, ložní prádlo a kompoty.

Značně rozdílná je praxe soudů v ČSR a v SSR pokud jde o rozhodování, v jaké nápravně výchovné skupině bude u odsouzených vykonán uložený trest odnětí svobody. V ČSR se v podstatě větší míře než v SSR využívá možnosti dané ustanovením § 39a odst. 3 tr. zák. a méně narušení pachatelé trestných činů vraždy podle § 219 tr. zák. se zařazují místo do III. do II. nápravně výchovné skupiny zařazeno ve sledovaném období jen 16 osob (tj. 16,6 odsouzených za vraždy), v ČSR to bylo 56 osob (tj. 40,7 1dsouzených). Pro tuto rozdílnost nelze najít vysvětlení v odlišné skladbě trestných činů vražd nebo jejich pachatelů v jednotlivých republikách. Bude proto třeba, aby se problematice rozhodování o způsobu výkonu trestu věnovala v rámci soudního dozoru zvýšená pozornost.

V deseti věcech bylo u zvláště silně narušených pachatelů zařazených do III. nápravně výchovné skupiny rozhodnuto podle § 39a odst. 4 tr. zák., že mají být zároveň umístěni do ztřeštěné izolace. Jen jedno z těchto rozhodnutí nebylo důvodné. Šlo o věc, v níž byla obviněná krajským soudem odsouzena k trestu odnětí svobody na patnáct let za trestný čin vraždy podle § 219 tr. zák., který spáchala tím, že usmrtila ze zistných důvodů svého druhu. Zvláště silné narušení pachatelky spatřoval krajský soud nesprávně jen ve skutečnosti, že narušovala režim vazby, neboť bez povolení odesílala dopisy matce.

Při postihu pachatelů trestných činů vraždy využívaly soudy též ochranných opatření. Nejčastěji byla ukládána ochranná léčení, a to jak protialkoholní, kterých byla většina, tak psychiatrická, a dále ochranný dohled. Zákonné podmínky pro uložení těchto opatření byly zpravidla splněny. Výjimečně případy, kdy bylo uložena ochranné protialkoholní léčení, aniž bylo prokázáno, že závislost pachatele na alkoholu již dosáhla charakteru choroby, byly napraveny v odvolávacím řízení.

Poměrně novým jevem je ukládání ochranných psychiatricko-sexuologických léčení pachatelům, kteří se dopustili vraždy v důsledku sexuální deviace, zejména sadistického směru. Tato ochranná opatření mohou významně přispět ke snížení značné společenské nebezpečnosti takových pachatelů.

Např. v jedné věci bylo mladistvému za pokus trestných činů vraždy podle § 219 tr. zák. a znásilnění podle § 241 odst. 1, 3 tr. zák. uloženo také ochranné léčení psychiatricko-sexuologické s tím, že bude vykonáno ústavní formou. Z posudku znalců psychiatrů a psychologa vyplývalo, že mladistvý se těchto trestných činů dopustil proto, že trpí sexuální deviací s rysy agresivity a vyhraněného sadismu, což s ohledem na jeho věk podstatně snížilo jeho ovládací schopnosti. Sexuální deviace je takové povahy, že pobyt mladistvého na svobodě bez provedení léčení je extrémně nebezpečný.

Celkově lze praxi soudců při postihu pachatelů trestných činů vraždy hodnotit kladně. nedostatky při ukládání trestů za nejzávažnější případy těchto trestných činů mají základ v obtížném posuzování podmínek pro uložení výjimečného trestu odnětí svobody. Problémy vyvolává současná právní úprava, která váže uložení trestu odnětí svobody nad patnáct do dvaceti pěti let na stejné podmínky, jaké jsou pro uložení trestu smrti. Tato vázanost vede soudy někdy k tomu, že trest odnětí svobody uloží nesprávně jen v základní trestní sazbě od deseti do patnácti let, nebo naopak uloží trest smrti, ač to nebylo pro dosažení účelu trestu nezbytné.

Za úmyslné trestné činy ublížení na zdraví podle § 221 a § 222 tr. zák. a vraždy podle § 225 tr. zák. jsou nejčastěji ukládány podmíněné tresty odnětí svobody. V roce 1984 byly v ČSSR uloženy 39,7 4456dsouzených (v ČSR 38,7 , v SSR 40,9). Následují tresty nápravného opatření, které byly uloženy 36,0 odsouzených (v ČSR 36,2 , v SSR 35,8). Nepodmíněné tresty odnětí svobody byly uloženy jen 22,6 3017dsouzených (v ČSR 23,5 , v SSR 21,5).

Poměrně nízký podíl nepodmíněných trestů odnětí svobody u tohoto druhu trestných činů (u všech osob odsouzených za trestné činy a přečiny tvoří 32,2) je zejména odůvodněn výrazně převažujícím výskytem méně závažných trestných činů ublížení na zdraví podle § 221 tr. zák. (základní trestní sazba odnětí svobody do jednoho roku) ve srovnání s trestními činy podle § 221 tr. zák. odsouzeno 3482 osob, zatímco za trestné činy podle § 222 tr. zák. jen 539 osob. Významná je poměrně příznivá skladba pachatelů. Byly to většinou osoby dříve netrestané.

Soudy zde při rozhodování o trestech postupovaly většinou správně. Ve věcech závažnější povahy nebyla zjištěna žádná pochybení; pachatelé takových činů jsou důrazně postihováni, neboť náležitého výrazu v uloženém trestu doznávají společensky velmi nebezpečné projevy agresivity. Nikoli ojedinělé nedostatky se vyskytovaly u méně závažné trestné činnosti. Spočívaly převážně v nedocenění recidivy. V důsledku tohoto pochybení byly někdy pachatelům trestného činu ublížení na zdraví podle § 221 tr. zák., kteří již byli soudně trestáni za úmyslný trestný čin, uloženy nepřiměřeně mírné nepodmíněné tresty odnětí svobody nebo tresty nespojené s odnětím svobody, ač pro takové tresty nebyly splněny podmínky.

Např. v jedné věci byl obviněný okresním soudem uznán vinným trestnými činy ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 a výtržnictví podle § 202 odst. 1 tr. zák. proto, že v silně podnapilém stavu napadl vedoucí pohostinství, která mu odmítla dále podat alkoholické nápoje a způsobil jí zranění, které mělo za následek poruchu zdraví a pracovní neschopnost trvající deset dnů. Byl mu za to uložen trest

odnětí svobody v trvání dvou roků, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu čtyř let. Soud nepřihlédl náležitě ke skutečnosti, že obviněný byl již odsouzen pro trestné činy ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 tr. zák. a rvačky podle § 225 tr. zák. a dvakrát pro násilné činy postižen komisí pro ochranu veřejného pořádku.

U podmíněných trestů odnětí svobody a trestů nápravného opatření se stále dostatečně nevyužívá možnost prohloubit jejich výchovný účinek uložením přiměřených omezení podle § 44 odst. 4 a § 59 odst. 2 tr. zák. Přitom právě u úmyslných trestných činů ublížení na zdraví by např. omezení v podobě zákazu používání alkoholu v pohostinských zařízeních mohlo přispět k dosažení účelu trestu, zvláště bylo-li by současně využito výchovné síly pracovního kolektivu. V SSR se však praxe soudů v tomto směru poněkud zlepšila.

U poměrně velkého počtu pachatelů trestných činů ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 tr. zák. bylo upuštěno od potrestání podle § 24 odst. 1 písm. a) tr. zák. tento postup až na výjimky odpovídal zákonu. Vzhledem k povaze spáchaného činu a kladnému hodnocení obžalovaných bylo možno důvodně očekávat, že již projednání věci před soudem postačí k nápravě pachatelů, mezi nimiž jedna třetina byla mladistvých. Často šlo o případy, kdy útok pachatele byl vyprovokován urážlivým nebo jinak nevhodným jednáním poškozeného, přičemž následek byl méně závažný, někdy i na samé hranici tohoto znaku.

Osobám odsouzeným za úmyslné trestné činy blížení na zdraví a trestné činy rvačky byla dále ukládána ochranná opatření v podobné skladbě jako u trestných činů vraždy. Výrazně převažovalo ochranné protialkoholické léčení. Podle výsledků průzkumu však právě tento druh ochranného opatření není ukládán vždy důsledně. Byly zjištěny věci, kdy z důkazu vyplývalo, že obviněný, který se činu dopustil pod vlivem alkoholu, má sklony k častému nadměrnému požívání alkoholických nápojů, přesto však se nevěnovala pozornost objasnění toho, zda se u něho nevyvinula chorobná závislost na alkohol, a není-li tedy uložit i ochranné protialkoholní léčení podle § 72 odst. 2 písm. b) tr. zák.

Např. ve věci okresního soudu bylo zjištěno, že obviněný před tím, než napadl poškozeného, vypil značný počet desetistupňových piv. Podle posudku z místa bydliště je znám jako osoba závislá na alkoholu. Okresní soud přesto nezkoumal, zda u obviněného nejde již o chorobný zvyk. Skutečnost, že se dobrovolně podroboval protialkoholnímu léčení, nebránila tomu, aby mu soudem po náležitém objasnění věci bylo uloženo ochranné protialkoholní léčení podle § 72 odst. 2 písm. b) tr. zák.

Při ukládání ochranného dohledu se dosud plně nevyužívá se dosud plně nevyužívá zákonná možnost odsouzenému další povinnosti a omezení podle § 2 odst. 2 zákona o ochranném dohledu.

Převaha trestů nespojených s odnětím svobody je ještě výraznější u trestných činů ublížení na zdraví z nedbalosti. Za tyto trestné činy byl v ČSSR v roce 1984 uložen podmíněný trest odnětí svobody 41,7 1dsouzených (v ČSR 45,5 , v SSR 35,9) a trest nápravného opatření 42,3 4456dsouzených (v ČSR 40 , v SSR 46), kdežto nepodmíněný trest odnětí svobody jen 7,4 odsouzených (v ČSR 5,4 , v SSR 10,3). U 8,6 3017dsouzených (v ČSR 9,1 , v SSR 7,8) bylo upuštěno od potrestání. Popsaný stav odpovídá nejnižší typové společenské nebezpečnosti této skupiny trestných činů, což je dáno obecně méně nebezpečnou formou nedbalostního zavinění. Příznivěji zde je i skladba pachatelů zejména z hlediska recidivy.

Pochybení při ukládání trestů za tyto trestné činy se téměř nevyskytují. Soudy správně přísněji postihují ty pachatele, kteří závažnější následek způsobili zvláště hrubým porušením důležitých povinností vyplývajících z jejich zaměstnání, povolání, postavení či funkce nebo povinností jim uložených podle zákona, např. v důsledku požití alkoholu. Takovým pachatelům se vedle trestu odnětí svobody ukládají podle § 49 tr. zák. i tresty zákazu činnosti, při jejímž výkonu se činu

dopustili.

Adhezní řízení

Cílem průzkumu bylo také zhodnocení poznatků o adhezním řízení, zejména o problematice regresních náhrad. Bylo přitom zjištěno, že se praxe soudů při rozhodování o náhradě škody ve srovnání s minulostí výrazně zlepšila. V podstatně větší míře je zjišťována možnost poškozených uplatnit v trestním řízení svá práva i na náhradu škody. To platí zejména u regresních náhrad podle zákona č. 33/1965 Sb. uplatňovaných příslušnými ústavy národního zdraví. Toto zlepšení se však netýká všech soudů. Některé z nich dosud v tomto směru nepostupují důsledně a opomíjejí vyrozumět příslušný ústav národního zdraví o možnosti vůči pachateli regresní nárok za poskytnuté zdravotnické služby.

V minulosti se nejednotně postupovalo při řešení otázky, jakou výši regresní náhrady mají uplatnit ústavy národního zdraví. popř. jiné oprávněné orgány a v jaké výši ji pak mají soudy přiznávat v adhezním řízení v případech, kdy obviněný způsobil dvěma nebo více osobám poškození na zdraví či smrt, nebo naopak dva nebo více obviněných společně způsobili poškození na zdraví či smrt jedné osobě. Jde vlastně o výklad ustanovení § 4 odst. 2 zák. č. 33/1965 Sb., které omezuje u občana povinnost k regresní náhradě za poškození na zdraví způsobené z nedbalosti do výše 10 000,- Kčs a za poškození zdraví úmyslně nebo v opilosti do výše 20 000,- Kčs.

Pokud jde o první druh těchto sporných případů, nejvyšší soudy republik při rozhodování o trestných činech vraždy podle § 219 tr. zák. vycházejí z názoru, že omezení uvedené v ustanovení § 4 odst. 2 zák. č. 33/1965 Sb. se vztahuje ne každou usmrcenou osobu uložit povinnost zaplatit regresní náhradu až do výše 20 000,- Kčs. Nerozlišují přitom, zda obviněný usmrtil dvě nebo více osob jedním trestním činem vraždy podle § 219 tr. zák. nebo více takových trestnými činy.

Obdobným způsobem postupují nejvyšší soudy republik ve věcech trestných činů vraždy § 219 tr. zák. i při rozhodování druhého druhu případů. Limit 20 000,- Kčs uvedený v § 4 odst. 2 zák. č. 33/1965 Sb. posuzují zvlášť pro každého ze dvou nebo více obviněných, kteří způsobili smrt jedné osoby.

S těmito názory se Nejvyšší soud ČSSR ztotožňuje. Je jen třeba dodat, že lze podle nich postupovat i při rozhodování o regresní náhradě za poškození na zdraví, pokud její výše přesahuje limity uvedené v ustanovení § 4 odst. 2 zák. č. 33/1965 Sb. U odpovědnosti k regresní náhradě více spolupachatelů nebo účastníků (§ 9 a § 10 tr. zák.) trestného činu, jímž bylo způsobeno poškození na zdraví nebo smrt jedné osoby, je však souhrn uložených povinností omezen výší pevné částky regresní náhrady, která činí při invaliditě nebo smrti poškozeného 100 000,- Kčs, při částečné invaliditě 50 000,- Kčs (§ 39 odst. 1 vyhlášky č. 34/1965 Sb.).

Jestliže obviněný poškodí jiného úmyslně na zdraví a toto poškození má za následek smrt, lze přiznat státu podle zák. č. 33/1965 Sb. regresní náhradu až do výše 20 000,- Kčs, a to i tehdy, když obviněný tento těžší následek zavinil z nedbalosti. (Srov. č. 62/1981 sb. rozh. tr.). Uplatnění této zásady přichází v úvahu zejména u trestných činů ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1, odst. 4 a § 222 odst. 2 tr. zák.

Při rozhodování o uplatněných nárocích na regresní náhrady soudy v obou národních republikách ne vždy přihlížejí k okolnostem případu i z hlediska možného snížení této náhrady podle § 25 odst. 2, odst. 3 vyhlášky č. 34/1965 Sb. Stále se opakují případy, kdy je obviněnému uložena povinnost zaplatit regresní náhradu v plné výši, ačkoliv byly zákonné důvody pro její snížení.

Např. ve věci krajského soudu byla obviněnému uložena povinnost zaplatit československému státu,

zastoupenému OÚNZ v L., na účet finančního oboru ONV v L. regresní náhradu ve výši 20 000,- Kčs. Podle výsledků dokazování však sám poškozený vyvolal kritickou situaci, při které mu obviněný způsobil smrtelné zranění – bodnou ránu nožem do hrudníku. Obviněný jen odvracel útok ze strany poškozeného, překročil však přitom meze nutné obrany ve smyslu § 13 tr. zák. Spoluzavinění poškozeného bylo tedy značné a Nejvyšší soud SSR v odvolacím řízení proto snížil rozsah povinnosti obviněného zaplatit náhradu na částku 10 000,- Kčs. Se zbytkem nároku pak odkázal československý stát zastoupený OÚNZ v L. na řízení před příslušným orgánem.

Závěry

Trestné činy proti životu a zdraví kromě těch, které byly spáchány v dopravě, nepředstavují svým výskytem příliš velkou část celkové kriminality. Vzhledem ke značnému společenskému významu jimi napadených hodnot je jim však třeba věnovat stálou pozornost. Převažují mezi nimi úmyslné trestné činy ublížení na zdraví.

Soudy v ČSSR při rozhodování o těchto trestných činech postupovaly většinou správně. K tomu přispěla zejména skutečnost, že nejvyšší soudy věnovaly v rámci své dozorové činnosti výkladu příslušných zákonných ustanovení trvalou pozornost.

Při zjišťování skutečného stavu věci došlo ke zlepšení praxe zejména v souvislosti s objasňováním zákonných znaků „ublížení na zdraví“ a „těžká újma na zdraví“. Lékařské zprávy, na jejichž základě se charakter újmy na zdraví nejčastěji posuzuje, jsou proti minulosti úplnější a poskytují podklady i o ukončení pracovní neschopnosti poškozeného. Významnější nedostatky vyplývající z obtížnosti problematiky se týkají jen zjišťování subjektivní stránky u úmyslných trestných činů proti životu a zdraví.

Při právním posuzování trestných činů proti životu a zdraví vycházejí soudy především z dřívějších zobecňovacích materiálů Nejvyššího soudu ČSSR. Úroveň soudní praxe významně ovlivnily nejvyšší soudy též rozhodovací činnosti v řízení o stížnostech pro porušení zákona a nejvyšší soudy republik i v řízení odvolacím.

Tresty za tento druh trestné činnosti se zpravidla ukládají v souladu se zákonnými hledisky. Jednotlivé trestné činy se značně liší svou typovou i konkrétní společenskou nebezpečností a ukládané tresty tomu až na výjimky odpovídají.

Nejpřísněji jsou postihováni pachatelé trestných činů vražd podle § 219 tr. zák. Nejbezpečnější z nich odsuzováni k výjimečným trestům odnětí svobody nad 15 do 25 let nebo k trestům smrti. Určité nedocenění mimořádně vysokého stupně společenské nebezpečnosti činu bylo zjištěno jen u některých případů vražd spáchaných při loupeži, když pachatelům byl uložen trest odnětí svobody v základní trestní sazbě, tj. do 15 let. Posuzování podmínek pro ukládání výjimečných trestů je však s ohledem na nikoli dokonalou právní úpravu pro soudy obtížné. Dochází proto stále ještě k opakujícím se pochybením, i když v menším rozsahu než v minulých letech. Praxe soudů v obou republikách je v podstatě shodná. Výraznější rozdíly jsou jen v rozhodování o způsobu výkonu trestu. Bude proto třeba, aby i této problematice byla v rámci soudního dozoru věnována zvýšená pozornost.

U úmyslných trestných činů ublížení na zdraví podle ublížení na zdraví podle § 221 a § 222 tr. zák. jsou důrazně trestáni ti pachatelé, kteří zamýšleli způsobit nebo způsobili závažnější následek a projevíli přitom výraznou agresivitu. U méně závažných ublížení na zdraví s lehkým následkem někdy nebyl náležitě doceněn význam recidivy a byl co do druhu nebo výměry uložen příliš mírní trest. Při ukládání podmíněných trestů odnětí svobody a trestů nápravných opatření soudy dosud náležitě nevyužívají možnost uložit odsouzenému přiměřená omezení podle § 44 odst. 4 a § 59 odst. 2 tr. zák., čímž se snižuje výchovný účinek těchto trestů, zejména když i součinnost orgánů trestního

řízení se společenskými organizacemi má stále nízkou úroveň. Převážně kladně lze hodnotit praxi soudců při ukládání ochranných opatření, třebaže i zde jsou zjišťována pochybení uvedená ve zprávě.

Za trestné činy ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 223 a § 224 tr. zák. se většinou ukládají tresty nespojené s odnětím svobody. Nízký podíl nepodmíněných trestů odnětí svobody je odůvodněn zejména tím, že jde převážně o trestné činy nižší nebezpečnosti pro společnost a že mezi odsouzenými je velký počet osob, které před spácháním činu vedly řádný život pracujícího člověka.

Při průzkumu bylo zjištěno určité zlepšení soudní praxe v adhezním řízení, zejména pokud jde o rozhodování o regresních náhradách podle zákona č. 33/1965 Sb.

Celkově lze konstatovat, že soudy poskytují svým rozhodováním náležitou ochranu společnosti před pachateli posuzované trestné činnosti. Pokud jde o prevenci, která je v socialistické společnosti hlavním prostředkem boje proti kriminalitě, zatímco represe má pouze pomocnou úlohu, bude třeba především dále zintenzívnit boj proti alkoholismu jako významnému kriminogennímu faktoru kriminality tohoto druhu. Ukazuje se, že dosud přijatá opatření nejsou účinná a nepřinášejí žádoucí efekt. Se zřetelem na mimořádnou závažnost některých vražd páchaných sexuálně deviantními pachateli, jejichž oběťmi bylo někdy více žen, by mělo nesporně značný preventivní význam též zaměření pozornosti na včasné odhalení osob sexuálně úchylných, zejména se sklony k sadismu. Jde o otázku jistě složitou, avšak při náležité koncentraci sil naší společnosti, zejména zdravotnických a dalších kompetentních orgánů, patrně nikoli neřešitelnou.

Některé legislativní návrhy týkající se zejména úpravy skutkové podstaty trestného činu vraždy a ukládání výjimečného trestu odnětí svobody byly uplatněny v rámci příprav novelizace trestního zákona.